పరిత్యక్త

"సీతారామాభ్యాన్నమః: అయవారబ్రాహ్మణి తల్లీ"

ఆ కేక విన్న శశిరేఖ విసుక్కుంది. ఇంకా తెల్లవారిందో లేదో అప్పుడే రకరకాల ముష్టివాళ్ళు!

"భవతీ భిక్షాం దేహి."

ఇక తప్పదు. అయినా వెయ్యగల యోగ్యత వుంది కదా. లేకుంటే వాళ్ళు రానేరారు. అనుకుంటూ గుప్పెడు బియ్యంతో వీధి వసారాలోకి వెళ్ళింది.

"సౌభాగ్యవతీ భవా. దీర్ఘాయుష్మాన్ భవ, పుత్ర పౌత్రాభి సిద్ధిరస్తు"... అని దీవిస్తూ "అమ్మా. కాయగూరలేమయినా వుంటే ఒక్క రెండు..." అని మరో చిన్న యాచన చేయబోయాడు. కాని అతడి యాచన సగంలోనే ఆగిపోయింది. కనుబొమలు ముడిపడ్డాయి.

"అమ్మాయ్, నువ్వు విజయేశ్వరంలో వున్నావా యిదివరకెప్పుడైనా?" అనిఅడిగాడు గుచ్చి గుచ్చి చూస్తూ. తలెత్తి చూసిన శశిరేఖ ముఖంలో కత్తివాటుకు నెత్తురచుక్క లేదు. బియ్యంలో సగమేఆ యాచకుడిపాత్ర ప్రవేశించాయి. మిగిలినవి నేలపాలయ్యాయి.

"నువ్వు ఆదిశేషయ్య కూతురివి కావూ? నేను శరభయ్యని నన్నెరుగవ్?" మరో పిడుగుల పరంపర.

నీరసంగా "అవు"నన్నట్లు తలూపింది శశిరేఖ. మాటలు రావటం లేదు.

"అయితే ఇక్కడుంటున్నావా?"

"అవును; అయితే మావాళ్ళంతా బావున్నారా బాబుగారూ?"

"అంతా బావున్నారు. అంగో లక్ష్మమ్మగా అని ఏడుస్తూను; నువ్వు చేసిన పనికి." ఈసడింపుతో. కాండ్రించి థుపుక్కున ఉమ్మేస్తూ వెళ్ళిపోయి ప్రక్కయింటిలో దూరాడు.

ఎలాగో లోపలికొచ్చి పడగలింది శశి.

"ఏం అలా వున్నావ్?"

ఎప్పటినుండి ఏడుస్తోందో శశి దైవ విగ్రహము ముందు పడి. నాగరాజు మాట్లాడటంతో తొట్రిపడ్తూ లేచినిల్చుంది.

"ఏం లేదు" అంటూ అక్కడనుంచి పోబోయింది.

"చెప్పు." దారి కడ్డంగా నిల్చున్నాడు.

"మావూరి బ్రాహ్మడొకడు కనిపించాడు!" అని చెప్తూన్న శశికి కన్నీళ్లు ఆగలేదు.

కొంచెంసేపు పరీక్షగా చూశాడు. నాగరాజు. "ఫాఁ. అయితే మనరహస్యం అందరికీ చెప్పేస్తాడని భయపడ్తున్నావా?"

శశి మాట్లాడలేదు.

"ఫర్వాలేదు లెద్దూ. తెలిస్తే మన్నువళ్ళం చేయ

గలరు? గుసగుసలాడ్తారు. నవ్వుతారు. లేక ఏడుస్తారు. అంతేగా?" తేలికగా తీసి పారేసి నూతివైపు నడిచాడు.

కాని సాయంత్రానికల్లా నాగరాజు తేలికగావూహించి తీసిపారవేసిన మూడు విషయాలే కాదు. ఇంకా అనేకం గ్రహించ గలిగారు ఆ ఇరువురూ.

గుప్పెడు ముష్టికి వచ్చిన బ్రాహ్మడు గోరెడు నిప్పు రగిల్చి వూరు వూరంతా అంటించి పోయాడన్న మాట! నాగరాజు సంగీతం చెప్పడానికి వెళ్ళే పది పన్నెండిళ్ళ తలుపులూ ఆతడిని చూసి బంధించుకు పోయాయి.

"అమ్మాయికి ఈ వచ్చిన సంగీతం చాల్లెండి. సంసార పక్షాని కంత ఎక్కువ ఎందుకు?"

"పెళ్ళి చెయ్యాలని చూస్తున్నాం. ఇక సంగీతం ఆపేద్దాం. మీకు రావలసిన జీతం ఇదుగో"

ఏదో విధంగా అందరూ సాగనంపేశారు. ఉదయం వెళ్ళి సాయంత్రానికిగాని తిరిగిరానివాడు వెళ్ళిన గంటలోనే తిరిగి వచ్చేశాడు. ఇన్ని ఇళ్ళదగ్గర డబ్బు మొత్తం డెభై రూపాయలైంది. ఇంటిదగ్గర శశికికూడా అదే పరిస్థితి ఎదురయినది. తెల్లవారేసరికి యిరుగు పొరుగుల పిల్లలు వచ్చి శశితోనే కాలక్షేపం చేసేవారల్లా ఒక్కరుకూడా రాలేదు. ఏదో పనుండి అలవాటు చొప్పున ప్రక్కింటి లక్ష్మిని గోడమీది నుంచి పిలిస్తే ఖాళీలేదని చెప్పించింది పనిమనిషిచేత. శశి ఆ వూరు వచ్చిన దగ్గర్నుంచీ రోజులు సగభాగం ఆ గోడదగ్గరే

గడిపేసేవారు లక్ష్మీ శశిని. ఎవర్ని పిలిచినా ఎవరూ అటు
వంటి సమాధానం చెప్పలేదింతవరకూ. ఆశ్చర్యపోతూ బిందె
తీసుకు కాలవకు బయల్దేరింది. పాలేళ్ళ చేతనీళ్ళు తెప్పించుకో
గల మోతుబరి కుటుంబాల స్త్రీలు మినహా వీధిలో మిగిలిన
నాలుగుఇళ్ళ ఆడవాళ్ళు సరదాగా కలసివెళ్ళి నీళ్ళు తెచ్చు
కోవటమే అలవాటు—ఆవేళంతా ఏదో వంకపెట్టి తప్పించు
కున్నారు శశితో వెళ్ళకుండా. ఒక యింటివారమ్మాయి పలు
కనేలేదు. తలుపు తియ్యనేలేదు. మిగిలిన రెండిళ్ళ ఇల్లాళ్ళు
అప్పటికే బిందెలు పట్టుకొని బయల్దేరారు. శశికి పదడుగుల
దూరంలో వున్నారు. "కొంచెం ఆగండి. నన్ను పిలవకుండా
వెళ్ళిపోతున్నారేం?" అని కేకేసింది శశి. వాళ్ళు వెనుదిరిగి
చూడలేదు. నవ్వుకుంటూ వెళ్తున్నవాళ్ళల్లా మాటలు ఆపేసి
గబగబా నడచి వెళ్ళిపోయారు. అప్పటికి శశి గ్రహించగల్గి
నది. ఆమె కాలువ దగ్గరకు వెళ్ళే సరికి ఆ యిద్దరూ అప్పటికే
నీళ్ళబిందె లెత్తుకుని వచ్చేస్తున్నారు. శశిని చూడనట్టు మరో
వేపుకు చూస్తూ వెళ్ళిపోయారు. శశిని దాటి పోయాక పక
పకా నవ్వడం శశి వినక పోలేదు. నీళ్ళ బిందెతో తిరిగి
వస్తూంటే మునసబుగారబ్బాయి పొలంవెళ్తున్నాడు. రోజూ
ఉదయం అతడదే టైముకు పొలంవైపు వెళ్ళడం శశి ఆవూ
రొచ్చిన నాల్గునెలలనుంచి చూస్తూనే వుంది. అతడి చెల్లెలికి
నాగరాజు సంగీతం చెప్తున్నాడు కూడా. రోజూ గౌరవంగా
తలవంచుకు పోయేవాడల్లా ఈవాళ పనిగట్టుకుని నడకవేగం
తగ్గించి శశిని పరీక్షగా చూస్తూ నవ్వి ఈల వేశాడు. ఖంగారు

పద్మా శశి త్వరత్వరగా అడుగులు వేసి ముందుకు సాగి పోయింది.

భారహృదయంతో యింటికొచ్చి బిందెదింపి వెనుదిరిగే సరికి మంచంమీద పడుకున్న నాగరాజు కన్పించాడు.

"ఏం, పాఠాలు చెప్పటానికి వెళ్ళారుగా! ఒంట్లో బాగుండలేదా?" అంది దగ్గరకు వెళ్ళి.

"ఒంట్లో బాగానేవుంది, జాతకమే బాగుండలేదు" అంటూ క్లుప్తంగా సంగతి చెప్పాడు. శశి తన అనుభవాలు వర్ణించింది. ఉదయం బ్రాహ్మణుడి రాకనుగూడా జోడించి సమన్వయపరచి యదార్థం వూహించుకున్నారు.

"ప్చ్. ఇక యిక్కడ లాభంలేదు. పోవాలి మరో చోటికి" అన్నాడు నాగరాజు.

"నాకూ అలానే అన్పిస్తోంది. ఇక అందరూ దయగా ఇచ్చే ఈ పాలూ, పెరుగూ, కూరగాయలుకూడ దొరకవు. వుండి లాభమేమిటి?" అంది శశి.

"ఏవో ఆలోచిద్దాంలే. డబ్భై రూపాయలు చేతి కొచ్చాయి" అన్నాడు నాగరాజు.

నాగరాజు భోజనం చేసి పడుకున్నాక ఏం తోచక పెరిగది కిటికీలో నిలబడింది శశి. ఆమె మనస్సు అవమానంతో సిగ్గుతో, భయంతో కంపించిపోతుంది. అప్రయత్నంగా గత స్మృతులన్నీ మనో ఫలకంపై వీరవిహారం చేసి బాధను అధికం చేస్తున్నాయి.

[సు]

నవ్వుతూ ఆడుతూ, పాడుతూ పదమూడేళ్ళ బాల్యంగడచి
పోయింది. పధ్నాలుగోఏట పెళ్ళి చేశారు. భర్త బి. ఎస్ సీ.
చదువుతున్నాడు. శశి చాల అదృష్టవంతురాలన్నారు అం
దరూ. నిజమే ననుకుంది జ్ఞానం తెలిసీ తెలియని వయస్సులో
నున్న శశిరేఖ. అతడు బి. ఎస్సీ. పాసయ్యాడు. శశిపాసై
నట్టుగా అందరూ శశిని పొగుడుతుంటే శశి వుబ్బి తబ్బిబ్బై
పోయింది. కాని ఆ సంతోషం రెండ్రోజులుకూడా నిలువ
లేదు. శశిభర్త రంగారావు వచ్చాడు. ఎక్కడైనా ఉద్యో
గము దొరికిందేమో, బహుశ ఆవార్త అత్తవారికి చెప్పి
తనను తీసుకువెళ్ళే ఏర్పాట్లు చేసుకోవటాని కొచ్చాడేమో
ననుకుంది శశి. బొత్తిగా బంగారు వూహాలోకమే కాని నేల
మీద మనుష్యుల స్వభావాలు తెలియని శశి హఠాత్తుగా
నేలకు విసిరేయబడినట్లు ఫీలైంది. తాను ఎమ్మెస్సీ చదువ
దల్చుకున్నాననీ, ఆ ఖర్చంతా మామగారు భరించుకోవ
ల్సుంటుందనీ చెప్పటాని కొచ్చాడు రంగారావు.

నిర్ఘాంతపోయాడు శశి తండ్రి అది శేషయ్య. "నా
కంత శక్తివుంటే నా కొడుకును చదివించుకోనూ?
హైస్కూలు మేష్టితో సరిపెట్టుకోవడమేం ఖర్మం?"
అన్నాడు.

"అదంతా నా కనవసరం. నేను ఎమ్మెస్సీ చదవాలి.
నాకోసమా, మీ అమ్మాయికోసమా? "నేను పెద్ద వుద్యో
గస్థుడినైతే మీ అమ్మాయి అనుభవించదా?"

"బాగుంది నాయనా, నువ్వు చదువుకుంటే మాకు

సంతోషంకాదూ? నేను అంత ధనాదారినిగాను, అనుకున్న కట్నమేదో ఆనాడే ఇచ్చేశాను, ఇక నావల్ల కాదు"

"సరే. అయితే మానాన్నా ఇవ్వక, మీరూ ఇవ్వక నేనేంజెయ్యను? ఇక మీతో సంబంధము పెట్టుకోవడం కూడా నావల్ల కాదు" అంటూనే వెళ్ళిపోయాడు రంగారావు. అప్రయత్నంగానే శశి హృదయం శోకపూరితమైంది. ఆ శోకం ఈనాటి వరకూ తగ్గనేలేదనడానికి ఎన్నో తెల్సుకోవాలి. ఆ తర్వాత జరిగిన సంగతులు.

రంగారావు ఎమ్మెస్సీలో జేరాడు, పాసయ్యాడు. ఉద్యోగంకూడా వచ్చింది. ఇక తలిదండ్రుల అధికారంనుంచి స్వతంత్రుడయ్యాడు. తనను ధైర్యంగా ఆదరించగలడని ఆశించిన శశి ఆశ నిరాశే అయ్యింది. అతడికసలు తనకు వివాహమయ్యిందన్న సంగతి గుర్తున్నదో లేదో!

సిగ్గు విడచి శశి భర్తకు ఉత్తరం వ్రాసింది ప్రాధేయపడ్తూ.

• "అమ్మా నాన్నా చూస్తే యేమనుకుంటారు? అలా ఎప్పుడూ వ్రాయకు. పెద్దవాళ్ళను నేను కాదనలేను. వాళ్ళకే తెలుసు మన బాగోగులు" అని వ్రాశాడు రంగారావు.

ఆ ఉత్తరం రాయడానికతడికెంత సిగ్గులేకపోయిందో కాని అది చదువుకున్న శశే భూమిలోకి క్రుంగిపోయింది. ఆ తర్వాత తలిదండ్రులు చేసిన ప్రయత్నాలన్నీ కూడ విఫలమైనాయి.

క్రమంగా శశిరేఖ లోకందృష్టిలో అల్పమైపోయింది.

వారి పరిభాషలో శశి నామాంతరం "మొగుడొదిలేసినది". ఇంట్లోకూడా శశి బ్రతుకు దీనాతి దీనంగానే పరిణమించింది.

ఒకసారి స్నేహితురాలు కమల సినిమాకు రమ్మంది. తండ్రిని డబ్బడిగితే 'లే' దన్నాడు ముక్తసరిగా. అంతకు ముందే చెల్లెలు పిక్నిక్ వెళ్తానంటే పదిహేను రూపాయలిచ్చి మిగిలినది జేబులో పెట్టుకోవడం తనే కళ్ళారా చూచింది.

తల్లి నడిగితే "ఇప్పుడా సినిమా చూడకపోతే చచ్చి పోతావా?" అని అడిగింది.

మరొకసారి "బట్టలు చిరిగిపోయాయి క్రొత్తచీరలేమైనా కొనుక్కోవాలి" అంది. "నువ్వూ నేనూ ఏం కట్టుకుంటే బ్రతుకు వెళ్ళిపోదు లెద్దూ?" అని ఈసడించింది నాయనమ్మ. శశి ప్రాణం గిలగిల లాడింది.

ఇక అన్నయ్యా, వదినా సరేసరి, మనిషిని చూచి నట్టు చూచేవారుకాదు. చెల్లెలు మాత్రం కొంచెం ఆప్యాయంగా మాట్లాడేది. కాని స్కూల్ ఫైనల్ చదువుతున్న ఆమెకు బొత్తిగా చదువులేని అక్కపై రేమూలో తేలిక భావం వున్నట్టే వుండేది. ముఖ్యంగా ఆమె స్నేహితులొచ్చి నప్పుడు శశి మాట్లాడడం చంద్ర కిష్ట ముండేదికాదు. క్రమంగా లోకం అర్థం కాసాగింది శశికి... సంఘంలో తనకున్న విలువే పాటిదో గ్రహించింది. ఇటువంటి దయనీయస్థితిలో నిర్మలతో పరిచయమైంది శశికి, ఒక పేరంటంలో. నిర్మల సంగీతం బాగా పాడ్తుంది. వాళ్ళన్నయ్య సంగీతం ముష్టరనీ అతని

దగ్గరే నేర్చుకుంటున్నాననీ చెప్పింది నిర్మల. వాళ్ళ యింటి కాహ్వానించింది.

పిన్న పెద్దలందరూ అతి ఆప్యాయంగా మాట్లాడే ఆ యిల్లు స్వర్గంలా కన్పించింది శశిరేఖకు. క్రమంగా రాకపోక లధికమైనాయి.

ఒకనాడు "సంగీతం నేర్పితే మీ అన్నయ్య ఏం తీసుకుంటారు?" అని అడిగింది శశి నిర్మలను.

నవ్వింది నిర్మల. "పాతికా ముప్పైలు ఇచ్చేవాళ్ళూ వున్నారు. పదీ, ఐదూ ఇచ్చేవాళ్ళూ వున్నారు. తాహతును బట్టి!"

ఒకనాడు మెల్లగా తల్లి దగ్గర చేరి బ్రతిమాలింది శశి. "నెల కొక్క అయిదు రూపాయ లేకదా అమ్మా?" అంటూ.

"ఇప్పుడు చదువుకునీ సంగీతం నేర్చుకునీ నువ్వు ఏం ఉద్యోగం చేసి ఎవర్ని పోషిస్తావు? నీ కడుపుకు గుప్పెడు మెతుకులు మేం పెట్టలేక పోము" అంది తల్లి.

"నీ కిచ్చిన కట్నం, పెళ్ళి ఖర్చులూ బూడిదలో పోసి నట్టయ్యాయి. మళ్ళీ యిదో ఖర్చెమిటి మానె తికి? సంగీతం నేర్చుకుని ఎవరి నుద్ధరిస్తావ్? ఎవరి సంతోషం కోసం?" అన్నాడు తండ్రి.

నిశ్శబ్దంగా ఏడ్చింది శశి. "ఎందు కందరూ తన్నిలా అసహ్యించుకుంటారు? పెండ్లినాడే కాని తిరిగి అతడి ముఖమైనా చూడని తన లోపమూ, బాధ్యతా ఏమున్నాయి.

భర్తకు కోపం వస్తుందేమో?" శశికి ఏమీ పాలుపోలేదు. ఒక నాడు మెల్లగా అన్నదగ్గర చేరింది.

"అన్నయ్యా"

"ఏమిటే?"

"ఒకటడుగుతా. కాదనకుండా తీరుస్తావా?"

"ఏమిటది?"

"ఎన్నాళ్ళు నేనిలా పడుండను. మీ కెవరికీ నా విష యంలో జాలి లేదా?"

"అందుకు నేనేం చెయ్యను?"

"ఆయన చదువుకైన నాల్గువేలూ యివ్వలేదని కదా ఆయన కోపం. పోనీ నీకు కట్నం పదెనిమిదివేలు వచ్చింది. అందులో దివ్వకూడదా! చెల్లెలికి అన్న ఆ మాత్రం సాయం చెయ్యకూడదా?"

గోపాలం మాట్లాడలేదు. అంతలో గదిలో ప్రవేశించిన వదిన లక్ష్మి 'ఏమిటని అడిగింది. గోపాలం వివరించాడు.

ఆశ్చర్యంగా, హేళనగా, సూటిగా చూచింది లక్ష్మి శశిని.

"అబ్బో వ్యవహర్తవే, ఇంకా ఏమో అనుకున్నాను! చాల్చాలు. సంతోషం; కాని ఇంకెప్పుడూ ఇలాంటి కుంభ కోణాలు బోధించకు. అన్నయ్య కట్నం ఇవ్వడానికి అన్నయ్య పెత్తనమూ, ఖర్చును పోవటానికి నీ పెత్తనమూను, మానాన్న

తన కూతురుకిచ్చుకున్న డబ్బది. మిమ్మల్నీ, మీవాళ్ళనీ తినమని కాదు."

ఛెళ్ళున కొట్టినట్లున్న ఆ జవాబును వినుపోతూ అన్న వైపు చూసింది శశి. అతడు విననట్లు కళ్ళుమూసుకుని పడుకున్నాడు.

తీరని అవమానంతో, తెలియని క్రోధంతో, దహించివేసే బాధతో బయటకు వచ్చింది శశి. ఎవ్వరినుండీ ఆదరణా సానుభూతీ లభించని ఆ యింట్లో ఒక క్షణంకూడ నిలువలేకపోయింది. తిన్నగా నిర్మల యింటికి పోయి ఆ బాధంతా ఏ దాపరికమూ లేకుండా ఆమెతో చెప్పేసి భోరున ఏడ్చేసే వరకూ తీరలేదు.

అంతా విన్న నిర్మల "పోనీ మా అన్నయ్యను చెప్తాన్లే. ఊరికే చెప్పమని. ఏడువకు శశీ" అని ఓదార్చింది.

నాగరాజు అంగీకరించాడు. స్నేహితురాలింటికి వెళ్తోందని తప్ప శశి ఇంట్లో ఎవరికీ తెలియదు, సంగీతం నేర్చుకొంటున్నట్లు. "నా విషయంలో ఏ శ్రద్ధా లేనివాళ్ళకు ఎందుకు చెప్పటం? సంగీతం నేర్చుకుని నాల్గుపాఠాలు చెప్పుకుంటే నా బ్రతుకు నేను బ్రతకొచ్చు" అని ఆలోచించిన శశి శ్రద్ధగా నేర్చుకోసాగింది.

కాని నాగరాజుకూడా యువకుడు! నాల్గునెలలు తిరిగేసరికి సంగీతపాఠాలు తక్కువయ్యాయి. ఇంట్లో ఎటువంటి ప్రేమకూ నోచుకోని శశిరేఖ మృదుమన స్తత్వం నాగరాజు మృదుభాషణలకూ, మంజుల గానానికీ కట్టుబడి పోయింది.

"ఎవరికీ నా సుఖ సంతోషాలతో నిమిత్తం లేనప్పుడు నా దారి నేనెందుకు చూచుకోకూడదు?" అనే మొండిగుణం రేకెత్తింది శశిలో. ఫలితంగా మరో నాల్గునెలలు గడిచేసరికి ఒకనాడు ఆదిశేషయ్య ఇంటిలో శశిరేఖ కన్పించలేదు. నాగరాజుకూడా ఊళ్ళో మరి కన్పించలేదు. తామెవరో ఎవ్వరికీ తెలియని దూరదూరాలలో ఒక పల్లెకు పోయారు. నాల్గు నెలలు నాల్గు సెకండ్లలా గడచిపోయాయి. పల్లెజనులంతా వారు వివాహితులనే భావించారు. మునసబు, కరణాలు, ఇంకా మోతుబరి రైతులూ పదిపన్నెండేళ్ళలో ఆడపిల్లలకు సంగీత పాఠాలు చెప్పమన్నారు. డబ్బుకుడబ్బు దొరుకుతోంది: పాలు, పెరుగు, కూరలు మొదలైన వాటికి లోటులేకుండా సాగిపోతోంది. మునసబుగారి పెద్దబ్బాయి వాటాకొచ్చిన లోగిలి, అతడు పట్నంలో ఉద్యోగము చేస్తూండడంవల్ల ఖాళీగా వుంటోంది. నాగరాజు వుండటానికి అనుమతి యిచ్చేరు. సహృదయులైన యిల్లాళ్ళ సహకారంతో ఏదో కొంత సామానుకూడ ఏర్పరచుకున్నారు. ఈ లోటులేని జీవితానికి యివ్వాళ హఠాత్తుగా పెద్ద దెబ్బతగిలింది. సంఘంలో, అటువంటి వాళ్ళకు గడ్డిపోచకున్న విలువకూడ వుండదు. కారణం ఏమైనా కానీ.

గతమంతా త్రవ్విపోసుకున్న శశి కండ్లకు ఏకైక కుంకుంభరిణ పట్టుకువెళ్తున్న నాయుడుగారమ్మాయి లక్ష్మి కన్పించింది. ఆమెకుకూడా నాగరాజు సంగీతం చెప్తున్నాడు. ఆ వీధికి రావడం తటస్థిస్తే తప్పకుండా తమ యింటికి వచ్చే

లక్ష్మి యివాళ త్వరత్వరగా తలొంచుకు వెళ్ళిపోతోంది. గబగబా బయటకు పరుగెట్టి పిల్చింది శశి. లక్ష్మి చూసింది! కాని బెదురు చూపులుచూస్తూ నిలబడిపోయింది. లక్ష్మికి దగ్గరగా వెళ్ళింది శశి. "ఏం లక్ష్మి, అలా చూస్తావ్? ఈ మునుంభరణేమిటి? పిలుపు లెందుకు? నన్ను పిలవ్వన్న మాట" అంది లక్ష్మి చెయ్యిపట్టుకుని.

"క్షమించండి. మీతో మాట్లాడానని తెలిస్తే మా అమ్మ చంపేస్తుంది" చెయ్యి వదిలించుకుని పెద్దపెద్ద అంగలతో వెళ్ళిపోయింది లక్ష్మి. బావురుమని ఏడవాలనిపించింది శశిరేఖకు.

మధ్యాహ్నము మునసబుగారి పాలేరు వచ్చి పిల్చుకు వెళ్ళాడు నాగరాజును.

"రెండు రోజులలో యిల్లు ఖాళీచెయ్యి. మర్యాదస్తుల యిళ్ళలో కూర్చుని ఆడపిల్లలకు పాఠాలు చెప్పటానికి కూడ తయారయ్యావా? ఎన్ని గుండెలు నీకు? ఎల్లుండికింక ఈ వూళ్ళో కన్పించావంటే మెడబట్టి గెంటించుతాను, కబడ్దార్" కిక్కురుమనకుండా తలవాల్చుకుని ఇంటికి జేరాడు నాగరాజు.

ఆ రాత్రికి రాత్రే వున్న కొద్ది సామానుతో వూరు వదలి మద్రాసు జేరుకున్నారు. మహా పట్టణాలలో ఒకరిజోలి ఒకరి కక్కర్లేదనీ స్వేచ్ఛగా బ్రతక వచ్చునీ వారనుకున్నది పూర్తిగా నిజంకాదని కొద్ది రోజులలోనే తెలిసిపోయింది. బొత్తిగా పల్లెటూళ్ళలోలాగా నిప్పూ, నీరూ పుట్టకుండా వెలి

వెయ్యరు కాని హేళనకు మాత్రము లోటుండదు. అందులోనూ మహాపట్టణాలలోనే నలు మూలలనుండీ రకరకాల వ్యాపకాలతో వచ్చిన అనేకులుంటారు. వారి పరిచితులు తప్పకుండా పదిమందైనా కన్పిస్తారు. ఎవరిమట్టుకువాళ్ళు తమ తప్పులను మరచిపోయి ఎదుటివారిని చూచి నవ్వుతూ బ్రతికేస్తారు.

"శశీ, గొలుసు యిలాగియ్యి" అన్నాడు మద్రాసు జేరుకున్న నాలుగోరోజున నాగరాజు.

"ఎందుకు ?" అడిగింది శశి.

"డబ్బై రూపాయలు డబ్బై ఏళ్ళు వస్తాయనుకున్నావా !" నాగరాజు గొంతులో హేళన ధ్వనించింది. అతడలా మాట్లాడటం అదే ప్రథమంగా విన్న శశిరేఖ ఆశ్చర్యపోయింది. కొద్దికొద్దిగా అర్థం చేసుకోగలిగింది. మాట్లాడకుండా మెళ్ళోని పలకసరుల గొలుసు తీసి ఇచ్చేసింది.

నాలుగు వందల డబ్బుతో తిరిగొచ్చిన నాగరాజును చూచి ఆశ్చర్యపోయింది.

"ఆ గొలుసు పది కాసులు !" అంది శశి.

"చెడి అమ్ముకొనేవాళ్ళకు అంత డబ్బా ఎలా వస్తుంది ?"

"ఇటివ్వండి దాస్తాను."

"వద్దు ఉంచు. ఒక సినిమా కంపెనీకి ప్లేబాక్ వాళ్ళు కావాలట. ప్రయత్నిస్తాను."

"అయితే అంత డబ్బు దేనికి?" ఆశ్చర్యంగా అడిగింది.

"ఆహాఁ. డబ్బు అక్కు లేందే ఈ మహాప్రపంచంలో అవకాశాలూరికే ఊడిపడతా యనుకున్నావా?"

"శశిరేఖ మాట్లాడలేదు.

ఇంటి ఖర్చులకుమాత్రం పది రూపాయలిచ్చి వెళ్ళి పోయాడు నాగరాజు. శశికి ఏమిటో అయోమయంగా, పిచ్చెత్తినట్టుగా, ఏదో పెనుభూతం మ్రింగబోతున్నట్టుగా తోచింది.

నాలుగోజుల అనంతరం ధూళిధూసరమైన బట్టలతో జేబులు ఖాళీ చేసుకుని తిరిగొచ్చాడు నాగరాజు.

"డబ్బంతా అయిపోయిందా? మరెలా?"

"ఆ చేతిగాజు లిలాగియ్యి!" అధికారంగా అన్నాడు.

కంపించింది శశి. "ఇక అవికూడా అయిపోతే మిగిలే దేమిటి? అదీ రెండు రోజుల్లో అయిపోతుంది. ఎక్కడా సంగీత పాఠాలు దొరకవా?"

వికటాట్టహాసం చేసేడు నాగరాజు. "ఇది మదరాసే భామా. నాలాంటి బుడబుక్కల సంగీతం వాళ్ళకవసరం లేదిక్కడ."

అతడు బాగా త్రాగికూడా వున్నాడని గ్రహించింది శశి. కన్నీళ్ళు టపటపా రాల్తుండగా రెండు జతల గాజులు తీసిచ్చింది. 'బోడిబొమ్మలా మిగిలాను' అనుకుంటూ. అవి తీసుకుని అతడు వెళ్ళిపోయాడు. "నేనేమైనా ల[illegible]న్నను

కుని వచ్చావా మరి నాతో ?" అన్నాడు పోతూపోతూ, ఆమె కళ్ళనీళ్ళు చూచి.

రెండు రోజులవరకూ ఎలాగో తిండికి లోటులేకుండా గడచిపోయింది శశికి, వున్న కొద్ది డబ్బుతోనూ. ఆ తర్వాత ఏం చేయాలో తోచలేదు. చెంబూ, గిన్నే కుదువపెట్టి గడుపుకోసాగింది. నాగరాజు జాడమాత్రం లేదు. గ్రహించింది శశి. నాగరాజు తనపాలిట నాగుబామయ్యాడని, పాము కుబుసపు తళతళలకు మోసపోయింది. ఇప్పుడా పాము గరళం క్రక్కుతోందన్నమాట. రాత్రి పదిగంటలకు తూలూ వచ్చాడు నాగరాజు. ఎంతసేపున్నా డబ్బివ్వలేదు శశి అడగలేదు. మాట్లాడకుండా కూర్చుంది.

"అలా దయ్యంలా చూస్తావేం ? నాలుగు మెతుకులు పడేస్తావా ?" అని అడిగాడు.

"వంట చెయ్యటానికి ఏమీ లేవు. మీరు డబ్బుతో వస్తారని చూస్తున్నాను."

"డబ్బు లేదు పేకాటలో పోయింది."

"అంతానా ? మరెలాగ ?"

"ఎలాగో చెయ్యి."

"ఎలాగో అంటే ఎలా? మీ ఉద్దేశ్యము?" తీవ్రంగా అడిగింది.

"ఏమిటే నోరు మా లేస్తుంది? ఏ వుద్దేశ్యంతో నన్ను తీసుకొచ్చావ్ మరి ? రూపాయల చెట్టుందనుకున్నావా ?"

"అది నే నడగవలసిన ప్రశ్న" అంది శశి మరిం రెచ్చిపోతూ.

"నోర్ముయ్" శశిచంప చెళ్ళుమంది.

ఏడ్చి ఏడ్చి నిద్రపోయినశశి మర్నాడు లేచేసరికి నాగ రాజు ఇంట్లోలేడు. పదోనాడు నాగరాజు తిరిగొచ్చాడు, కూడా మరెవరోకూడా వున్నారు.

"ఓ! యింకా యిక్కడే వున్నావన్నమాట!" అన్నాడు నాగరాజు.

పరీక్షగా చూచింది. త్రాగిన లక్షణాలేమీ కనపడటం తెలివిగానే వున్నాడు.

"ఇక్కడుండ కెక్కడి కెళ్తాను? అందులోనూ, మీరు లేనప్పుడు?" ఆశ్చర్యంగా అడిగింది.

"అబ్బే!" పతివ్రత! కట్టుకున్న మొగుడుండగా నాతో రాలా?"

నెత్తిమీద పిడుగులుకూడా కాదు. ఇంకేమిటో పక్ష్ట్రదిరిపోయింది శశి.

"తర్వాత ఆశ్చర్యపోతూ సినిమాపోజు లెడుదువుగాని అవతల కూర్చునా న్నయనను మంచినీళ్ళిచ్చి వంకావాలో చూడు. నేను కాసేపుపడుకోవాలి." అంటూ మంచంపై పడ్డాడు నాగరాజు.

తానెంత హీనాతి హీనస్థితిలో ఉన్నదీ గ్రహించింది

శశి. మెల్లగా లోపలికి నడిచింది. నిముషాలలో కర్తవ్యం నిర్ణయించుకుంది. త్వరత్వరగా పెరటి సందులో నుండి వీధిలోకి నడచి రోడ్డు పట్టింది.

"ఏం చెయ్యాలి? ఎక్కడికెళ్ళాలి? ఎక్కడుంటుంది? ఇక ఎక్కడైనా ఇలాంటి పరిస్థితే ఎదురౌతాయి. చాలు, ఇంతకంటే హీనాతి హీనానికి దిగజారక్కర్లేదు. ఎంతైనా తలిదండ్రులు—ఆదరించకపోరు. అక్కడికే వెళ్ళాలి. టిక్కెట్టుకు డబ్బులేదు. అయితే నేం? అందరూ టిక్కెట్టు కొనే ప్రయాణాలు చేస్తున్నారా? ఎలాగో వెళ్ళి తండ్రిపాదాలపై పడ్డే—ఆ నీడన నోరుమూసుకు పడుండడాని కింత చోటు దొరికితే అంతే చాలు."

వచ్చిననాడు నాగరాజున్నాడు గనుక తనకేగొడవా సమస్యా లేక పోయింది. కాని ఈ వ్వేళ ఆ స్టేషన్లో అన్ని ప్లాట్‌ఫారాలను, రైళ్ళను చూస్తుంటే కన్ను చెదరిపోయింది. గుండెలలో దడ రేగింది. ఏది ఎటు వెళ్తుందో? ఏదెక్కాలో? ఏం చెయ్యాలో? ఎవరి నడగాలి? ప్లాట్‌ఫారంపై నుంచున్న ఒకతన్నడిగింది. వాడు ఎగాదిగా చూచి పళ్ళికిలించాడు. శశికి ఖంగారుపుట్టి వెయిటింగ్ రూమ్ కేసి నడచింది!

"బాబూ. రాజమండ్రి పోయేందుకే రైలెక్కాలి?" అంది వెయిటింగ్ రూమ్‌లోనుంచి ఇవతలికొచ్చిన ఒకతడిని. చెప్తూండగా ఆ వెనుకవస్తూన్న యువతిపై శశి దృష్టిపడింది. "చంద్ర!"

"శశీ" అంది రెండు చేతులూ ముందుకుచాచి.

ఆ యువతి వులిక్కిపడి స్థాణువులా నిలబడిపోయింది.

"చంద్రా. ఎవరామె?" అడిగాడు యువకుడు.

చంద్ర నేత్రాలు అటు ఇటు కలవరంతో కదులాడాయి "ఎవరో పిచ్చిది" అంటూ భయంతో భర్తచెయ్యి గట్టిగా పట్టుకొని త్వరత్వరగా నడచి వెళ్ళిపోయింది.

"పిచ్చిది!" గుండెలు బ్రద్దలైపోయే ఆవేదన కలిగింది శశికి. "చంద్రకు పెళ్ళి అయిందికాబోలు. అతడికి తన విషయం తెలిస్తే భార్యను కూడా అసహ్యించుకోవచ్చు. అందుకే చంద్ర అలా ప్రవర్తించింది. నయం-యింకా తను రెట్టించి ఆమె జీవితాన్ని కూడ పాడు చేయలేదు. బహుశః తనసంగతి తెలియకుండా రహస్యంగా చేసేసి వుంటారు పెళ్ళి. అవును. లేకపోతే అక్క అలాటిదంటే చెల్లెల్ని ఎవరు చేసుకుంటారు! తర్వాత తర్వాత మెల్లిగా తెలిసినా అంత ప్రమాదం లేదు."

కుప్ప కూలిపోయింది శశి. "ఎంత మచ్చ తెచ్చి పెట్టింది. వాళ్ళెంత కుమిలి పోతున్నారో, చంద్ర పెళ్ళి రహస్యంగా చేయడానికెన్ని యిక్కట్లు పడ్డారో? చంద్ర తనవైపు చూస్తేనే ప్రమాదమన్నట్టు అలా వెళ్ళిపోయింది - ఇక తలిదండ్రులు లింట్లో పెట్టుకుంటారా? చెల్లెలు గనక తన సంసార భయంతో వెళ్ళిపోయింది. ఎంతైనా తలిదండ్రులు కన్నతీపి చంపుకోగలరా?" ఆశ యే మూలో పీడించగా మెయి లెక్కింది, శశిరేఖ. శరీరంపై మిగిలిన ఒకే ఒక్కవుంగరంతో

బెజవాడలో టిక్కెట్ కలక్టర్ని వదిలించుకుంది. మెయిల్ రెండు గంటల లేటుతో రాజమండ్రి చేరింది. అదీ తన అదృష్టమే అనుకుంది. శశి విజయేశ్వరము చేరేసరికి చీకట్లు వ్యాపించాయి. తెలిసినవాళ్లెవరికీ గుర్తు దొరకనని కొంగు తలపై కప్పుకొని చకచకా నడక సాగించింది.

వీధి అరుగుమీద గోపాలం కొడుకును పొట్టమీద కూర్చోబెట్టుకు ముద్దులాడుతున్నాడు. "ఎవరది?" అన్నాడు గోపాలం చీకట్లో తమవైపే కదలివస్తూన్న ఆకారాన్ని పరీక్షగా చూస్తూ.

"అన్నయ్యా నేను" ఏడుస్తూ దగ్గరకెళ్ళింది శశి.

ఉలిక్కిపడి లేచాడు గోపాలం. కాండ్రించి థుపుక్కున వుమ్మేసి లోపలికి పోయాడు గోపాలం. ఆ వుమ్ము సరిగా శశి ముఖానపడింది.

'నాన్నా', అని వెళ్ళి తండ్రిపాదాలను చుట్టేసింది.

ఆదిశేషయ్య ఛీత్కారం చేస్తూ కాళ్ళు విదిలించుకుని లోపలికెళ్ళిపోయాడు. "ఈ బ్రతుకు బ్రతకనివ్వనా మమ్మల్ని మళ్ళీ ఈ ఊళ్ళో కనిపిస్తే అడ్డంగా నరికి పారేస్తాను" అన్నాడు తలుపు భళ్ళున మూస్తూ, ఆ తోపుకు అరుగుమీది స్థంభానికొట్టుకుంది, వెనక్కు పడిపోయిన శశి తల. దిమ్మెక్కిన తల పట్టుకొని మెల్లగా లేచి వెళ్ళిపోయింది శశి. ఏడుపు రాలేదు, విచారం లేదు, భయం లేదు, గమ్యం తెలియదు. స్టేషను కెళ్ళి కనుపించిన రైలెక్కేసి కూర్చుంది. అది సెకండ్

గ్లాస్ కంపార్ట్‌మెంటని కూడా ఆమెకు తెలియదు. రైలు ఎటు పోతుందో ఆమెకు తెలియదు. రాయిలా కూర్చుంది.

గోదావరి స్టేషన్‌లో ఆ పెట్టెలోకే ఓ జంట ఎక్కారు. వాళ్ళనవ్వులకు, కేరింతలకు కొంచెం చలనం కలిగింది శశి రేఖలో. తలెత్తిచూచింది. "రంగారావు!"

ఆ భాగ్యశాలి అతడు మళ్ళావివాహం చేసుకున్న స్త్రీ కాబోలు! తిండిలేకచిక్కిన శరీరంతో, మాసిన దుస్తులతో, తైలసంస్కారములేని తలతో ఉన్న ఆమెను రంగారావు గుర్తించినట్టులేదు.

పెండ్లినాడు మధుపర్క పుదుస్తులతో అతడిని కొద్ది గంటలుమాత్రమే చూచిన శశిరేఖ తనివితీరా అతడిముఖాన్ని చూచింది. ఎంత అందమైన ముఖం! ఆ అందం అడుగున ఎంత అల్పత్వం! ఆనాడు శశి అదృష్టవంతురాలు అన్నారుఅందరూ. ఈనాడు? నికృష్టస్థితిలోవుండి మరో భార్యతో నిశ్చింతగా కులుకుతున్న భర్తను చూచుకోగలిగిన అదృష్టవంతురాలు! భగవాన్! ఎందుకు పుట్టించావు? ఎందుకీ నికృష్టజన్మ! అందరి లాగే పెళ్ళైంది. ఏవేవో వూహాలతో బంగారు లోకంలో తేలిపోయేదాన్ని. ఈ రూపాయణాల మనుష్యులు నిరాదరణతో దూరంగా గెంటివేశారు. తెలియక తప్పు చేసేను.

అందరూ అసహ్యించుకుంటున్నారు. అందుకు కారణమై వారు హాయిగా మరొకతెను, వివాహమాడి నిశ్చింతతో వున్నాడు. అతడి నెవరూ అసహ్యించుకోరు. అవును, అది అతడి జన్మహక్కు. ఎవరో పూర్వులు మానవ జీవితమార్గాన్ని ఒక చక్రంలో బిగించేశారు. కష్టమైనా, నిష్ఠురమైనా ఆ చక్రం గాడిలోనే నడవాలి. తప్పితే మరి ఆ గాడిలోకి జొరబడనీయరు. ఏ కారణం వల్ల తప్పిందో అనవసరం. పట్టులు దప్పి పడిపోతారు. దూరంగా విసిరేస్తుందా చక్రభ్రమణపు వేగం. ఆ గాడి తప్పి అంచుల మీదికి వచ్చేస్తే ఆ గాడిలో నున్నవారు ఈ తప్పినవారిని నీచంగాచూచి హేళనచేస్తారు. దరిజేరబోతే క్రూరంగా శిక్షించి వదిలేస్తారు. మనస్సుకు సంబంధించిన న్యాయాన్యాయాలు వారి కక్కర్లేదు. ఛీ, ఛీ ఎందుకీ నీచప్రపంచంలో? ఆ గాడిలోనే బుద్ధిమంతుల్లావుండి మధ్య మధ్య ఎవరూ చూడకుండా ఒక్కొక్కసారి బయటకు తొంగి చూచి తిరిగి గాడిలో కూర్చునేవాళ్ళ సంగతి ఎవరూపట్టించుకోరు. వాళ్ళు బుద్ధిమంతుల క్రిందే లెక్క.

ఒక్కసారి అటుచూచింది. నవ్వుతూ. కేర్చుతూ. మరోలోకంలో తేలిపోతూన్న దా జంట. మరి చూడలేకపోయింది. గుమ్మంవైపు నడచింది. రాత్రి పదకొండు గంటల సమయం. గోదావరి బ్రిడ్జిని మెల్లగా దాటుతోంది రైలు. నదివరదలలో వుండడంవల్ల కెరటాల హోరు భయంకరంగా

విన్పిస్తోంది. వర్షం జల్లులు జల్లులుగా పడ్తోంది. రైలుచప్పుడు ఆ నిశ్శబ్దంలో నదీ జలాలపై ప్రతిధ్వనించి వింతభయం రేకెత్తిస్తోంది. ఒక్కసారి ధైర్యమంతా కూడదీసుకుని శశి గట్టిగా కళ్ళుమూసుకుంది. "ఎవరు పరిత్యజించినా నీ విశాల గర్భంలో చోటుంటుంది. సర్వపాపహారిణీ. నీ దృష్టిలో పరిత్యక్తలు లేరమ్మా." పైన రైలు గుబగుబా సాగిపోయింది. క్రింద గోదావరి గలగలా పరుగెడుతూనే ఉంది.